

PROMĚNY POJETÍ BEZPEČNOSTI (STŘEDOEVROPSKÉHO) MĚSTA VE 20. STOLETÍ Z POHLEDU PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE MĚST

CHANGES IN UNDERSTANDING OF (MIDDLE EUROPEAN) CITY SECURITY IN 20 TH CENTURY FROM THE CITY PLANNING POINT OF VIEW

Vladimíra Šilhánková, Michael Pondělíček

Vysoká škola regionálního rozvoje Praha
Žalanského 68/54, Praha, Česká republika
vladimira.silhankova@gmail.com, mpondelicek@gmail.com

Klíčová slova

město, bezpečnost, vývoj stavby měst, 20. století

Keywords

town / city, security, urban building history, 20th century

Abstrakt

Článek se věnuje analýze vývoje rizik a proměny pojetí bezpečnosti města v kontextu střední Evropy v průběhu 20. století. Bylo by totiž mylné domnívat se, že tím, že naše města od poloviny 19. století již nepotřebují hradby, nepotřebují už vlastně žádné obranné systémy. Opak je totiž pravdou. Bezpečností rizika se totiž neustále mění a vyvíjí a bohužel i rozšiřují. Metodologicky je článek založen na analýze historických údajů, jejich deskripci a komparaci s obecnými metodologickými přístupy v oblasti urbanismu a bezpečnosti stejně tak jako na vlastním pozorování a jeho analýze a následné syntéze s obecnými poznatky.

Abstract

The paper is focused on analysis of risk development and changes in understanding of city / town better say urban security in the context of central Europe during the 20th century. There would be mistake to think, that cities and towns not need the real walls from the second part of 19th century, there are no any risks and security problems in them. The contrast is true. The security risks changes permanently and also develop and increase. From methodological point of view is the paper based on analysis of historical data, their description and comparison with common methodological approaches on the field of urbanism and security as well as on own observation and the synthesis with common knowledge.

1. ÚVOD

Problematika řešení bezpečnosti obyvatelstva doprovází stavbu měst a využití území již od nejstarších historických dob a na první regulativy Marie Terezie navázaly další, typické pro Rakousko - Uherskou střední Evropu, které ale vedou ke zkomfortnění pobytu občanů ve městech a k jejich dalšímu relativně bezpečnému rozvoji.

Bylo by mylné domnívat se, že tím, že naše města od poloviny 19. století již nepotřebují hradby, nepotřebují už vlastně žádné obranné systémy. Opak je totiž pravdou. Bezpečností rizika se totiž

neustále mění a vyvíjí a bohužel i rozšiřují. Namísto přímého fyzického napadení, na které v minulosti stačila hradba, tak jsou tu rizika dalších typů útoků různými atentátníky (přímé fyzické ohrožení např. odpálením nálože s trhavinami, ale i různé útoky chemickými či biologickými zbraněmi) nebo dokonce skupinami osob uvnitř města, a to z nejrůznějších důvodů, kde mocenské důvody nemusí být jako dříve hlavními. Rozšiřují se i oblasti možného ohrožení, vedle tradičních oblastí vojenských rizik tu jsou rizika environmentální, sociodemografická nebo klimatická. A právě **analýza vývoje rizik a proměny pojetí bezpečnosti města v kontextu střední Evropy v průběhu 20. století jsou cílem tohoto článku.**

Metodologicky je článek založen na analýze historických údajů, jejich deskripci a komparaci s obecnými metodologickými přístupy v oblasti urbanismu a bezpečnosti stejně tak jako na vlastním pozorování a jeho analýze a následné syntéze s obecnými poznatky.

2. MĚSTO NA PRAHU 20. STOLETÍ

Proces urbanizace přelomu 19. a 20. století byl spojen s nebyvalým růstem měst. Města osvobozená z hradeb rostla plošně, rostl i počet obyvatel, funkcí u provozu a velká města se stávají metropolemi s rozsáhlým urbanizovaným okolím. Vzhledem k tomu, že dosavadní metody a postupy plánování měst byly založeny především na prostorotvorných a kompozičních principech a pragmatických funkčních souvislostech, nebyly v nové situaci měst účinné a nevedly k žádoucím výsledkům. Vyvstávala potřeba nových koncepčních principů, které by umožnily soudobé problémy měst účinně řešit. Na přelomu století vznikají první moderní urbanistické koncepce jako je např. lineární město Soria Y Maty, zahradní město Ebenezer Howarda či průmyslové město Toni Garniera, které se zaměřují na řešení nových problémů měst.¹

S růstem velikosti měst a počtem jejich obyvatel se objevují zcela nové problémy, se kterými se dřívější města potýkat nemusela. Jedná se zejména o problémy v oblasti provozu města – nárůst dopravy a s ní a nejen s ní (ale např. i s průmyslem) spojené otázky hygienické (hlučnost, prašnost či vibrace).² V této souvislosti je ovšem třeba konstatovat, že otázky bezpečnosti jsou mimo hlavní směr zájmu urbanistů (např. doprava zatím není vnímána z hlediska její bezpečnosti, ale z hlediska jejich hygienických dopadů) a bezpečnost je vnímána pouze jako záležitost hrozby válečného stavu.

3. TRAUMA VÁLEČNÝCH UDÁLOSTÍ 1. POLOVINY 20. STOLETÍ A STUDENÁ VÁLKA

Hrozba válečného stavu se záhy po začátku 20. století stává reálnou, i když 1. světová válka se civilního obyvatelstva z hlediska jejich konkrétní místní bezpečnosti dotýká spíše okrajově. Na druhou stranu tehdejší doba byla společensky velmi vypjatá a většina lidí se cítila ve městech vázána společenským životem a to tak, že místo dnešních depresí, které následují rozšířený individualismus, převládaly duševní nemoci jako hysterie prýšící ze společenského prostředí (C. G. Jung³). Malé podněty mohly tehdy vyvolávat velké úzkosti a pozdvižení ve vnitrozemí a také proto obě strany konfliktu sahaly k neotřelým prostředkům působení na nepřátelskou veřejnost. Jako příklad lze uvést nálety vzducholodí na Londýn, které měly malý úspěch ale obrovský propagandistický dosah na britské obyvatelstvo, dálkové ostřelování Paříže železničním superdělem, které z města udělalo neurotické hnízdo a také použití ponorek a protilodních min, které v druhé části války prakticky zastavily osobní lodní dopravu. Trauma spočívalo jako deka nad krajinou krutých bojů I. světové války a krajina se z nich nevzpamatovala často dodnes, protože v těchto místech je stále ještě nemožné běžně orat, lesnický nebo jinak hospodařit a stavět z důvodu zaminování a zbytků munice v zemi i stromech. Hrůzy a úzkosti se promítly do historických i beletristických děl autorů, z nichž jmenujme alespoň E. M. Remarquu, H. Barbusse, E. Hemingwaye, W. E. Johnse a dalších.

Válečné úsilí a hrůzy se zhmotnily i v meziválečném období při vzniku různých diktatur a nových režimů v Evropě, mezi kterými dominoval Sovětský svaz, který krutě decimoval civilní obyvatelstvo

¹ KOUTNÝ, Jan. *Moderní urbanistické koncepce*. Vutium Brno 2003

² ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, KOUTNÝ, Jan a ČABLOVÁ, Markéta. *Urbanismus a územní plánování*. Univerzita Pardubice, 2010

³ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*, Atlantis Praha 1994

hladomory a nedostatkem čehokoliv. Některé země využily bezvládní v Evropě ke sledování svých cílů a tak došlo ke genocidě Řeků v Turecku, pak Turků v Řecku a jejich exodu do Bulharska. Začal exodus Židů do Palestiny, byly vyvolány války v severní Africe, a to zejména o Habeše, Libyi, Maroko a další. Postupně se tak vytvářelo podhoubí pro násilí na civilistech v druhé světové válce.

Razantní změnu a novou úroveň strachu civilního obyvatelstva a hrůzy v tomto směru přináší až nacismu/fašismu a nastupující II. světová válka, a to zejména německá taktika spálené země na východní frontě, v Polsku, totální námořní válka, a další „vynálezy“, které s válečným úsilím souvisí jen okrajově. V České republice, stejně jako např. v Itálii nebo ve Francii byla území ve správě SS, kde jen objevit se znamenalo prakticky smrt, a to i bez toho, že by daný člověk byl židovského původu. Totální válka ovšem nebyla vedena pouze v Evropě, kde bylo zejména na Balkáně využito nástrojů okupační moci nesmírně tvrdě (např. vyhladovění Atén v roce 1941, vzetí rukojmí a hromadné popravy rukojmí v Srbsku od r. 1941 do r. 1944, pogromy vyprovokované v Rumunsku - Iasy), ale i v Asii a Sovětském svazu. V sovětském svazu život člověka neměl příliš velkou hodnotu díky Stalinským čistkám již před válkou, ale za války dosáhly nástroje teroru aplikované na civilní obyvatelstvo jednou i druhou stranou obudných rozměrů. Stalin nechával s oblibou obyvatelstvo nuceně přestěhovávat, a to někdy i celé národy, z důvodu jisté domnělé neloajality. Toto potkalo např. Turky ve střední Asii, Čerkesy a Osetince z Kavkazu, Poláky z východní části Polska a prakticky veškerou inteligenci a střední třídu v Pobaltí (těžko se pak divit Finům že se tak zuřivě bránili ruské přesile ve dvou válkách, když v jejich případě šlo o zachování jejich národa v Evropě).

Ještě krutěji bylo postupováno v asijských koloniích po pádu do správy Japonské císařské armády. Deportace, zabavování majetku a internace byly běžné nástroje, stejně jako průběžné popravy nesympatizujících osob z řad místního obyvatelstva, a to od Barmy přes Vietnam a Borneo až po Filipíny a Čínu, kde řízená genocida vyvrcholila v několika otřesných případech masových vražd celých měst a desetitisíců obyvatel, a to nesmírně krutým způsobem. Bylo zde aplikováno exemplární využití obyvatelstva jako živých štítů, tréninkových a cvičných terčů a cílů nebo dokonce nositelů výbušnin na těle. Japonské válečné hrůzy aplikované např. v Manile, Singapuru, Kunmingu, Mandalay a jinde nebyly doposud zcela vyhodnoceny a jsou předmětem trvalých dohadů.

Dodnes nevyhodnoceny jsou i psychologicko-válečné prostředky použité na obou stranách a napovídající, že prakticky nikdo na obou stranách neměl čistý štít. Tak došlo k použití raket na německé straně a jejich nezadržitelný psychologický vliv na obyvatele Londýna, dále pak v rámci působení obou stran konfliktu vznikly dobře připravené psychologické koncepty boje. Na straně spojenců došlo k využití destrukce přehrad k zaplavení sídel v Porúří a také k plošnému bombardování zápalnými prostředky tak, aby vznikl plazmový efekt a města vyhořela beze zbytku (lze uvést zejména Hamburg a Drážďany), což pak vyvolalo celoněmecký exodus z měst na vesnice. Vrcholem ledovce pak byla příprava spojenecké jaderné bomby použité zejména propagačně s mimořádným úspěchem v Hirošimě a poté i v Nagasaki. Podle posledních pramenů se jeví, že i Německo vytvořilo vysokotlakou atomovou bombu nízké ráže, kterou odzkoušelo, ale pro nedostatek materiálu dále neaplikovalo v rámci válečného úsilí, zejména pro malý dosah a efekt.

Poválečná euforie a optimizmus většiny obyvatel Evropy vedly k tomu, že docházelo k likvidaci zařízení a materiálu ochrany obyvatelstva, resp. protiletecké ochrany, jak se tehdy nazývala ochrana civilního obyvatelstva, zaměřená především na ochranu obyvatelstva před následky leteckých útoků, tedy pouze v období války. Tato likvidace spočívala zejména v odstraňování ochranných staveb a zařízení (prvků kolektivní ochrany). Po roce 1947 došlo ke vzniku antagonistického vztahu mezi východem a západem ve všech oblastech života, což se především v Evropě projevilo vznikem tzv. železné opony, která byla nejpevnější zejména v bezpečnostní oblasti. Hlavním smyslem ochrany obyvatelstva zůstávala i nadále ochrana osob a jejich majetku před vzdušným a jaderným napadením. Tato ochrana se dělila na individuální a kolektivní. Kolektivní ochrana představovala ukrytí v odolných stavbách a evakuaci z předpokládaných cílových prostorů.⁴

⁴ ŠILHÁNEK, Bohumil. *Zkušenosti v oblasti historického vývoje ochrany obyvatelstva*, The Science for Population Protection zvláštní vydání 2012, 7 str. ISSN 1803-568X (tištěná verze), ISSN 1803-635X (on-line verze) Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/042_vol4special_silhanek.pdf.

V polovině padesátých let minulého století bylo jasné, že se potenciální válečný konflikt již odehraje s masivním nasazením zbraní hromadného ničení, především jaderných zbraní s použitím taktických letounů a balistických raket. To vneslo do ochrany obyvatelstva takové kvalitativní změny, že došlo ke změně obranných koncepcí také na tomto úseku. V některých evropských státech (Švýcarsko, Rakousko, Jugoslávie, Skandinávie) byla upřednostňována kolektivní ochrana obyvatelstva ukrytím ve stálých, tlakově odolných úkrytech, budovaných investičním způsobem v individuální i komunální výstavbě na úkor ostatních způsobů ochrany. Tento způsob kolektivní ochrany je ale investičně vysoce náročný a realizoval se proto v té době ve větším měřítku pouze v ekonomicky nejsilnějších státech. V našich podmínkách byly zpracovány plány výstavby úkrytů pro obyvatelstvo a osazenstvo podniků a započato s jejich realizací. Již záhy bylo jasné, že postupovat tímto způsobem ve větším rozsahu není možné a úkryty tak zůstaly vybudovány na několika málo místech.⁵

Obr. 1 Povrchový výstup z podzemního úkrytu vybudovaného v 50. letech 20. století v rámci obytného komplexu v Brně – Králově Poli

Zdroj: foto V. Šilhánková

Nedostatek finančních prostředků na skutečné budování úkrytů ale neznamenal rezignaci na legislativní opatření v této oblasti. V podmínkách tehdejšího Československa tak existovala celá řada předpisů, které se této problematice věnovala. Z úhlu pohledu našeho zájmu to byl zejména Zákon č. 50/1976 Sb., který v rámci pořizování územně plánovacích dokumentací nařizoval pořizovat tzv. „doložky civilní obrany“ (později přejmenované na „doložky civilní ochrany“).⁶ Vlastní požadavky civilní ochrany a obrany státu byly rozpracovány do zásad obsažených v „Metodické pomůcce pro orgány státní správy, územní samosprávy, právnické osoby a podnikající fyzické osoby- Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Praha, 2001.“ Tato pomůcka pojednávala zejména o využití vhodných podzemních i nadzemních částí obytných domů, provozních, výrobních a dalších objektů k jejich úpravě pro improvizované úkryty a byla „praktickým metodickým návodem pro přípravné práce v době míru a pro svépomocné budování improvizovaných úkrytů za krizových situací.“⁷ Doložky řešily jednak problematiku ukrytí obyvatelstva, a to zejména formou improvizovaných úkrytů (IU), což byly předem vybrané optimálně vyhovující prostory ve vhodných částech bytů, obytných domů, provozních a výrobních objektů, který mohly být jednoduše upraveny pro ochranu obyvatel před účinky mimořádných událostí s využitím jejich vlastních materiálních a finančních zdrojů. Doložka předpokládala 100% pokrytí ochrany osob ukrytím v protiradiačních úkrytech budovaných svépomocí.

Později (zejména po ukončení studené války) pak „doložky“ řešily i otázky ochrany obyvatelstva před přírodními pohromami a technogenními haváriemi. Pozornost byla věnována možnostem evakuace, návrhu ploch a míst pro speciální očistu osob a techniky a lokalitám pro nouzové ubytování. S možností evakuace bylo obvykle uvažováno po hlavních dopravních tazích, kde se vždy sledovala podmínka nezavalitelnosti, tj. zda zbude vždy alespoň jeden volný jízdní pruh. Z hlediska záplavových

⁵ tamtéž

⁶ tento zákon vč. povinnosti zpracování „doložky“ byl v platnosti až do konce roku 2006

⁷ Metodická pomůcka pro orgány státní správy, územní samosprávy, právnické osoby a podnikající fyzické osoby- Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Praha, 2001

území bylo sledováno, zda v území vždy zůstane alespoň jeden únikový směr pro evakuaci či záchranu. Jako plochy speciální očisty osob a techniky byly obvykle vymezovány plochy a prostory v návaznosti na areály kasáren, nemocnic, škol, sportovních stadionů případně na ostatní objekty veřejné správy, kde bylo možno využívat veškerých inženýrských sítí. Nedílnou součástí bylo i vymezování ploch pro řešení bezodkladných pohřebních služeb.

4. KONEC STUDENÉ VÁLKY

Po změně mezinárodní bezpečnostně-politické situace koncem osmdesátých let minulého století vyvstala otázka, jak řešit stále vzrůstající požadavky na ochranu obyvatelstva před následky přírodních pohrom a technogenních havárií. V řadě zemí a také v České republice postupně docházelo ke změně priorit v ochraně obyvatelstva od období války do období míru. Pevné a drahé struktury byly postupně rušeny a jejich funkci nahrazovaly flexibilní struktury ustavované „ad hoc.“⁸ Docházelo i ke změnám v legislativě, kdy např. v oblasti územního plánování byly požadavky na ochranu území a obyvatelstva zcela „vypuštěny“. To samozřejmě vede k územním řešením poptávaným veřejností tj. bydlet v klidných lokalitách, kam se „cizí nedostanou“. Vede to k řešením se slepými neprůjezdnými lokalitami, velmi často napojenými jen jedním uzlovým bodem.

Obr. 2 Příklad suburbánní developerské výstavby nerespektující základní bezpečnostní pravidla dostupnosti a prostupnosti území

Zdroj:⁹

Jak již bylo uvedeno, tak současné územní plánování jakoby rezignovalo na jednu ze svých funkcí a nedokázalo reagovat na vývoj ve společnosti i vývoj biologických a fyzikálních podmínek pro rozvoj osídlení v naší zemi. V kontextu Evropy, kde jsou dlouhodobě plánovány a chráněny vodní zdroje, vodárny, zdroje energie, důležité komunikační uzly a další pak zaostáváme za současným evropským trendem.

Na druhou stranu je potřeba zmínit, že konec 20. století vrátil do Evropy nové odstředivé tendence, boje za národní zájmy a ekonomické výhody, kdy náhle začal získávat na váze extremismus a sním spojené jevy. Vlna násilí, která začala v červnu 1991 devítidenní válkou ve Slovinsku a pokračovala pak Srbsko-Chorvatskou válkou, pak válkou v Bosně a Chorvatsku a končila válkou o Kosovo v roce 1999 dala vyznít tomu, že nikdo v Evropě si

⁸ ŠILHÁNEK, Bohumil. *Zkušenosti v oblasti historického vývoje ochrany obyvatelstva*, The Science for Population Protection zvláštní vydání 2012, 7 str. ISSN 1803-568X (tištěná verze), ISSN 1803-635X (on-line verze) Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/042_vol4special_silhanek.pdf.

⁹ *Urban Sprawl: What's Health Got to Do With It?* [online] University of North Carolina at Chapel Hill Gillings School of Global Public Health 2009 [cit. 2013-06-23] Dostupné z: <http://www.publichealthgrandrounds.unc.edu/urban/>

nemůže být jist před válkami, a také před mezinárodním extremismem, jak nám záhy ukázaly bombové atentáty v Paříži, pak 11. září 2001 v New Yorku, o rok později v Madridu a jinde, kde teroristé operují a neomezují se jen na válečné zóny jako je Afganistan nebo Irák, Somálsko, Jemen a Pákistán. Ložiska neklidu jsou i v Evropě a jsou tvrdě atakována přistěhovaleckými vlnami především z islámské Afriky. V době tzv. Arabského jara od ledna 2011 se rozbujela činnost jednak extrémních islamistů a jednak s nimi spojená uprchlická vlna v celém světě, tentokrát zaměřená zejména na tah ze severní Afriky do jižní Evropy. Žádná, někdy i nehumánní řešení Španělska, Malty a Itálie tuto vlnu nedokázala zastavit. Současně s uprchlíky infiltrovali postupně do západní části Evropy také radikální islamisté.

Obr. 3 a 4 Balkánské války konce 20. století

*Zdroj:*¹⁰

5. OTÁZKY BEZPEČNOSTI SOUČASNÉHO MĚSTA

Jak již bylo naznačeno výše, v průběhu 20. století se zásadním způsobem proměnila situace ve vnímání bezpečnosti a bezpečnostních rizik obyvatelstva, měst i území jako takového. Bohužel je třeba v této souvislosti konstatovat, že problematika ochrany obyvatelstva je stále řešena spíše na úrovni odstraňování následků krizových situací, než na úrovni jejich předcházení. Současnou „evropsky“ pojatou strukturu ochrany obyvatelstva lze znázornit schématem:

¹⁰ SCRAPE TV [online] [cit. 2013-06-23] Dostupné z: <http://scrapetv.com/News/News%20Pages/Everyone%20Else/pages-16/Serbia-and-Kosovo-going-to-fight-another-war-or-something-like-that-over-there-wherever-they-are-Scrape-TV-The-World-on-your-side-2012-10-24.html#.Uca79OxIvIU>

druh události	každodenní události	katastrofy a nouzové situace	ozbrojený konflikt
prvky činnosti	zábrana škod	ochrana proti katastrofám (přírodní katastrofy, průmyslové havárie)	civilní ochrana (ochrana obyvatelstva v případě války)
kompetence	samospráva, nižší úroveň státní správy		stát
záchranné subjekty	požárníci zdravotnické záchranářství pomocné služby		→
	celostátní síly armáda		→

Tab. 1 Struktura ochrany obyvatel v současnosti

Zdroj: Šilhánek 2012

Autoři zabývající se problematikou bezpečnosti obyvatelstva definovali obecně celou řadu hrozeb¹¹ a krizových situací¹², ne všechny z nich se ale přímo dotýkají ochrany území měst nebo ne všechny z nich jsou z hlediska ochrany a bezpečnosti města resp. území měst stejně významné. Stix¹³ analyzoval krizové situace dle Šenovského a Adamce z pohledu míry jejich dopadů do území a z devatenácti jimi definovaných krizových situací jich k jednoznačně územně prominetelným jevům přiřadil devět:

Krizová situace č. 2 – Povodně se týká vodních útvarů jak povrchových, tak podzemních vod a povodí vodních toků. Dále je s ohledem na bezpečnost vyčleněno záplavové území, jeho aktivní zóna a území určené k rozlivům povodní. V poslední řadě se jedná o objekty protipovodňové ochrany, které mohou mít vliv na monitorování a zvládnutí povodňových stavů.

Krizová situace č. 3 – Jiné živelné pohromy je především o možných lesních požárech a to jak u lesů ochranných a lesů zvláštního určení, tak u hospodářských lesů. Na mapě také budou vymezena území nebezpečná s hlediska sesuvů půdy.

Krizová situace č. 7 – Radiační havárie popisuje umístění jaderného zařízení, pokud je v území přítomné a vymezení zóny havarijního plánování při možném úniku radioaktivních látek do životního prostředí.

Krizová situace č. 8 a č. 9 – Havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a technické a technologické havárie velkého rozsahu určují plochy výroby, kde k podobným situacím na daném území může dojít. Opět také je řešeno havarijní plánování při úniku v tomto případě chemických, nebo jiných životu nebezpečných látek.

¹¹ ANTUŠÁK, Emil. *Krizový management. Hrozby, krize, příležitosti*. 1.vyd. Wolters Kluwer ČR, Praha 2009, ISBN 978-80-7357-488-8

¹² ŠENOVSKÝ, Michail, ADAMEC, Vilém. *Bezpečnostní plánování*. Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství Ostrava 2006, ISBN 80-86634-52-4

¹³ STIX, Michal. *Bezpečnost území z hlediska územního plánování*. Pardubice (2012). 105 str. Diplomová práce. Vedoucí práce V. Šilhánková

Krizová situace č. 10 – Narušení hrází významných vodních děl a s tím spojené riziko povodní jak už název napovídá, souvisí s vodními nádržemi a také s územím, které se nachází pod vodním dílem a při narušení nádrže na něm může dojít k povodni.

Krizová situace č. 12 – Narušení dodávek ropy a ropných produktů se vztahuje k bezpečnosti ropovodu včetně jeho ochranného pásma.

Krizová situace č. 13 – Narušení dodávek elektrické energie, plynu a tepelné energie se týká jak objektů, které jsou důležité pro výrobu/rozvod zmíněného, ale také sítí nezbytných k rozvodu el. Energie, plynu a tepla. Mezi objekty tedy patří výrobní elektrárny včetně ochranného pásma, elektrická stanice včetně ochranného pásma, technologický objekt zásobování plynem včetně ochranného a bezpečnostního pásma, technologický objekt zásobování teplem včetně ochranného pásma, elektrické komunikační zařízení včetně ochranného pásma a další technologické objekty pro zásobování jinými produkty. Do sítí se řadí nadzemní a podzemní vedení elektrizační soustavy včetně ochranného pásma, vedení plynovodu včetně ochranného a bezpečnostního pásma, teplovod včetně ochranného pásma, komunikační vedení včetně ochranného pásma a další produktovody včetně jejich ochranných pásem.

Krizová situace č. 15 – Narušení dodávek vody se týká technologických objektů zásobování vodou a vodovodních sítí včetně ochranných pásem. Také sem patří jak vodní zdroje povrchových a podzemních vod včetně ochranných pásem, tak zdroje vod léčivých a minerálních včetně ochranných pásem.

Krizová situace č. 16 – Narušení funkčnosti dopravní soustavy úzce souvisí s ohrožením a ochromením dopravní infrastruktury. Do té můžeme zařadit dálnice, rychlostní komunikace, silnice I., II. a III. třídy, místní účelové komunikace a celostátní/regionální železniční dráhy včetně jejich ochranných pásem. Mohou sem také patřit nezvyklé dopravní komunikace, jako je vlečka, lanová dráha, speciální dráha včetně ochranných pásem. Nesmí se zapomínat na letiště, jiné letecké stavby a vodní cesty včetně ochranných pásem. Mírně vzdáleně narušení dopravní soustavy a její funkčnosti působí na objekty civilní ochrany, objekty požární ochrany, objekty důležité pro plnění úkolů Police ČR a objekty důležité pro obranu státu. Tyto objekty a složky v nich působící mají vliv na bezpečnost obyvatel a k plnění tohoto úkolu je pro ně funkčnost dopravní infrastruktury nezbytná.

6. ZÁVĚR

Rizika uvnitř měst (v civilním sektoru) nebyla až doposud, až na výjimky, jednoznačně systematizována, což samozřejmě znesnadňuje řešení úkolů spojených s jejich odstraňováním a zejména v oblasti jejich prevence. Plánování rozvoje měst se bohužel v současném systému řízení rozvoje osídlení omezilo na vizi plánu funkčního využití území a až na malé výjimky je spíše spojeno s naplňováním představ investorů než s jakýmkoliv bezpečnostními nebo jinými požadavky. Je třeba ale zmínit, že ve světě již existuje tzv. bezpečnostní urbanismus – CPTED (Crime prevention through environmental design / Prevence kriminality prostřednictvím (ekologického) designu), který je chápán jako multidisciplinární přístup k odrazení kriminálního chování urbanistickým návrhem. CPTED strategie vychází z předpokladu, že lze prostorovým uspořádáním ovlivnit rozhodnutí pachatele, která předcházejí trestným činům. Většina návrhů CPTED se zabývá výhradně řešeními v rámci

zastavěného území sídel.¹⁴ Z tohoto úhlu pohledu je pak pro naši bezpečnější budoucnost třeba:

- Neřešit bezpečnost (jen) jako odstraňování následků havárií i jiných mimořádných událostí (živelné pohromy, atp.).
- Neřešit jen bezpečnost jednotlivých objektů či jejich skupin, ale bezpečnost území jako celek!!!
- **Řešit problematiku bezpečnosti obyvatelstva již od počátku při plánování organizace sídel a území a jejich rozvoje.**
- **stanovit tato řešení jako prioritní pro blízkou budoucnost!**

¹⁴ Wikipedia, free encyclopedia [online] [cit. 2013-06-23] Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_prevention_through_environmental_design

7. LITERATURA

- ANTUŠÁK, Emil. *Krizový management. Hrozby, krize, příležitosti. 1.vyd.* Wolters Kluwer ČR, Praha 2009
- JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*, Atlantis Praha 1994
- KOUTNÝ, Jan. *Moderní urbanistické koncepce*. Vutium Brno 2003
- Metodická pomůcka pro orgány státní správy, územní samosprávy, právnické osoby a podnikající fyzické osoby*. Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Praha, 2001
- STIX, Michal. *Bezpečnost území z hlediska územního plánování. Pardubice (2012)*. 105 str. Diplomová práce. Vedoucí práce V. Šilhánková
- ŠENOVSKÝ, Michail, ADAMEC, Vilém. *Bezpečnostní plánování*. Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství Ostrava 2006
- ŠILHÁNEK, Bohumil. *Zkušenosti v oblasti historického vývoje ochrany obyvatelstva*, The Science for Population Protection zvláštní vydání 2012, 7 str. ISSN 1803-568X (tištěná verze), ISSN 1803-635X (on-line verze) Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/042_vol4special_silhanek.pdf.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, KOUTNÝ, Jan a ČABLOVÁ, Markéta. *Urbanismus a územní plánování*. Univerzita Pardubice 2010